
40

TEORIA GENERALĂ A MĂSURILOR PREVENTIVE

I. COMENTARIU INTRODUCATIV

Instituția măsurilor preventive constituie una dintre cele mai delicate din cadrul procesului penal, deoarece prin recursul la acestea organele judiciare pot dispune privarea de libertate a acuzatului (reținerea, arestul la domiciliu, arestarea preventivă) sau restricții ale drepturilor și libertăților acestuia prin intermediul unor măsuri preventive neprivative de libertate (controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune).

Având în vedere că dreptul la libertate fizică, precum și dreptul la libertatea de circulație trebuie garantate de stat, deci inclusiv de autoritățile judiciare, măsurile preventive se înfățișează ca măsuri având caracter de excepție care pot fi impuse numai în condițiile strict și limitativ prevăzute de lege; arestarea preventivă poate fi dispusă numai în măsura în care scopurile urmărite prin aceasta nu pot atinse prin arestul la domiciliu sau prin celelalte măsuri neprivative de libertate.

Din cele cinci măsuri preventive stipulate de Codul de procedură penală, patru se pot lua numai față de inculpați, în vreme ce reținerea se poate dispune atât față de suspect, cât și față de inculpat.

Analiza de ansamblu a măsurilor preventive relevă următoarele *caractere* ale acestora:

- a. *individual*: pot fi dispuse numai față de suspect sau inculpat;
- b. *progresiv*: rezultă din testul de proporționalitate și subsidiaritate al măsurilor și are ca scop impunerea privării de libertate doar ca *ultima ratio*;
- c. *facultativ*: legea nu impune în niciun caz obligația luării unei măsuri preventive;
- d. *procesual*: constituie măsuri prin care organele judiciare dispun privarea sau restrângerea libertății suspectului sau inculpatului în cursul procesului penal; au natura unor măsuri procesuale;
- e. *de constrângere*: rezultă din conținutul acestora.

CUVINTE CHEIE

Măsurile de drept procesual penal sunt măsurile procesuale sau procedurale ce pot fi dispuse de organele de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată în vederea asigurării bunei desfășurări a procesului penal.

Măsurile procesuale sunt măsurile de drept procesual penal, privative sau restrictive de drepturi și libertăți, ce au ca finalitate asigurarea bunei desfășurări a procesului penal (de pildă, măsurile asigurătorii, măsurile preventive etc.). ***Măsurile procesuale cu caracter personal*** sunt acele măsuri privative sau restrictive de drepturi și libertăți (reținerea, arestarea preventivă, arestul la domiciliu, internarea medicală) sau de ocrotire (măsuri luate față de persoanele aflate în ocrotirea celor privați de libertate). ***Măsurile procesuale cu caracter real*** sunt măsurile asigurătorii, restituirea lucrului, restabilirea situației anterioare.

Măsurile procedurale sunt măsurile de drept procesual penal ce pot fi dispuse de organele judiciare în vederea asigurării bunei desfășurări a activității procedurale (de pildă, măsurile pe care le poate lua organul judiciar cu ocazia unei confruntări, măsurile pe care le ia președintele completului de judecată pentru pregătirea ședinței, măsurile luate pentru asigurarea solemnității ședinței de judecată etc.).

Măsurile preventive sunt măsurile privative sau restrictive de drepturi care se pot lua în cauzele penale dacă există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și dacă sunt necesare în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni.

Măsurile de ocrotire sunt măsuri administrative ce urmează a fi luate de organe extrajudiciare în cauzele în care s-a dispus reținerea sau arestarea preventivă a unui suspect sau inculpat în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicție, o persoană căreia i s-a instituit curatela ori o persoană care datorită vârstei, bolii sau altei cauze are nevoie de ajutor.

Măsurile educative sunt sancțiuni de drept penal (nu măsuri procesuale) ce pot fi aplicate de instanța de judecată minorului care a săvârșit o faptă penală.

Măsurile de siguranță sunt sancțiuni de drept penal cu caracter preventiv ce pot fi aplicate de instanța de judecată și care constau în măsuri de constrângere care au ca scop înlăturarea unei stări de pericol și prevenirea săvârșirii unor fapte prevăzute de legea penală. Obligarea la tratament medical și internarea medicală pot fi aplicate ca măsuri procesuale provizorii.

40

TEORIA GENERALĂ A MĂSURILOR PREVENTIVE

I. COMENTARIU INTRODUCATIV

Instituția măsurilor preventive constituie una dintre cele mai delicate din cadrul procesului penal, deoarece prin recursul la acestea organele judiciare pot dispune privarea de libertate a acuzatului (reținerea, arestul la domiciliu, arestarea preventivă) sau restricții ale drepturilor și libertăților acestuia prin intermediul unor măsuri preventive neprivative de libertate (controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune).

Având în vedere că dreptul la libertate fizică, precum și dreptul la libertatea de circulație trebuie garantate de stat, deci inclusiv de autoritățile judiciare, măsurile preventive se înfățișează ca măsuri având caracter de excepție care pot fi impuse numai în condițiile strict și limitativ prevăzute de lege; arestarea preventivă poate fi dispusă numai în măsura în care scopurile urmărite prin aceasta nu pot atinse prin arestul la domiciliu sau prin celelalte măsuri neprivative de libertate.

Din cele cinci măsuri preventive stipulate de Codul de procedură penală, patru se pot lua numai față de inculpați, în vreme ce reținerea se poate dispune atât față de suspect, cât și față de inculpat.

Analiza de ansamblu a măsurilor preventive relevă următoarele *caractere* ale acestora:

- a. *individual*: pot fi dispuse numai față de suspect sau inculpat;
- b. *progresiv*: rezultă din testul de proporționalitate și subsidiaritate al măsurilor și are ca scop impunerea privării de libertate doar ca *ultima ratio*;
- c. *facultativ*: legea nu impune în niciun caz obligația luării unei măsuri preventive;
- d. *procesual*: constituie măsuri prin care organele judiciare dispun privarea sau restrângerea libertății suspectului sau inculpatului în cursul procesului penal; au natura unor măsuri procesuale;
- e. *de constrângere*: rezultă din conținutul acestora.

CUVINTE CHEIE

Măsurile de drept procesual penal sunt măsurile procesuale sau procedurale ce pot fi dispuse de organele de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată în vederea asigurării bunei desfășurări a procesului penal.

Măsurile procesuale sunt măsurile de drept procesual penal, privative sau restrictive de drepturi și libertăți, ce au ca finalitate asigurarea bunei desfășurări a procesului penal (de pildă, măsurile asigurătorii, măsurile preventive etc.). ***Măsurile procesuale cu caracter personal*** sunt acele măsuri privative sau restrictive de drepturi și libertăți (reținerea, arestarea preventivă, arestul la domiciliu, internarea medicală) sau de ocrotire (măsuri luate față de persoanele aflate în ocrotirea celor privați de libertate). ***Măsurile procesuale cu caracter real*** sunt măsurile asigurătorii, restituirea lucrului, restabilirea situației anterioare.

Măsurile procedurale sunt măsurile de drept procesual penal ce pot fi dispuse de organele judiciare în vederea asigurării bunei desfășurări a activității procedurale (de pildă, măsurile pe care le poate lua organul judiciar cu ocazia unei confruntări, măsurile pe care le ia președintele completului de judecată pentru pregătirea ședinței, măsurile luate pentru asigurarea solemnității ședinței de judecată etc.).

Măsurile preventive sunt măsurile privative sau restrictive de drepturi care se pot lua în cauzele penale dacă există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și dacă sunt necesare în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni.

Măsurile de ocrotire sunt măsuri administrative ce urmează a fi luate de organe extrajudiciare în cauzele în care s-a dispus reținerea sau arestarea preventivă a unui suspect sau inculpat în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicție, o persoană căreia i s-a instituit curatela ori o persoană care datorită vârstei, bolii sau altei cauze are nevoie de ajutor.

Măsurile educative sunt sancțiuni de drept penal (nu măsuri procesuale) ce pot fi aplicate de instanța de judecată minorului care a săvârșit o faptă penală.

Măsurile de siguranță sunt sancțiuni de drept penal cu caracter preventiv ce pot fi aplicate de instanța de judecată și care constau în măsuri de constrângere care au ca scop înlăturarea unei stări de pericol și prevenirea săvârșirii unor fapte prevăzute de legea penală. Obligarea la tratament medical și internarea medicală pot fi aplicate ca măsuri procesuale provizorii.

III. CLASIFICAREA PROBELOR – EXPLICAȚII

A. În funcție de raportul lor cu obiectul probațiunii:

1. probe *directe* – probele care se află în legătură directă cu existența infracțiunii, vinovăția sau nevinovăția suspectului sau inculpatului; proba directă este *un fapt principal*;
2. probe *indirecte (indicii)* – probele care se află în legătură indirectă cu existența infracțiunii, vinovăția sau nevinovăția suspectului ori inculpatului; proba indirectă este un *fapt probatoriu*.

B. În funcție de izvorul lor:

1. probe *imEDIATE* – probele care ajung la cunoștința organelor judiciare dintr-un izvor direct;
2. probe *mediate* – probe care ajung la cunoștința organelor judiciare dintr-un izvor derivat.

C. În raport de sursa de proveniență:

1. probe *orale (testimoniale)* – sunt cele rezultate *din audierile* părților și subiecților procesuali principali, martorilor, cu identitate reală sau anonimi, investigatorilor, colaboratorilor, respectiv experților, după caz;
2. probele *reale (netestimoniale)* – sunt toate celelalte probe care sunt obținute prin alte procedee probatorii decât audierea unei persoane, indiferent de calitatea procesuală a acesteia; de pildă, sunt reale acele probe digitale constând din înregistrarea (audio/audio-video) unei audieri.

BLACK BOX

1. clasificarea probelor în directe sau indirecte *nu are în vedere valoarea probantă*, în contextul aplicării principiului liberei aprecieri a valorii probante, nu pot fi legalmente justificate aprioric diferențe de valoare probantă între probele directe și cele indirecte. Altfel spus, nu putem exclude *de plano* un rezultat probatoriu fundamentat exclusiv pe probe indirecte, la fel de bine cum nu putem considera *a priori* că probele directe vor genera întotdeauna un rezultat probatoriu;

2. două sau mai multe probe indirecte pot servi la stabilirea adevărului într-o cauză penală, chiar dacă nu sunt coroborate cu vreo probă directă;

3. în literatura de specialitate, probele mai sunt clasificate în *probele în învinuire* și *probe în apărare*. Probele care confirmă învinuirea și stabilesc elementele circumstanțiale sau circumstanțele agravante sunt probe în învinuire; probele care nu confirmă învinuirea sau cele care stabilesc circumstanțele atenuante sunt probe în apărare. Această clasificare este contestată în alte lucrări, afirmându-se că nu există o distincție netă între cele două categorii de probe, în condițiile în care o probă pe care suspectul sau inculpatul o propune în apărare poate fi folosită de procuror în acuzare prin coroborarea acesteia cu alte probe și viceversa. Organele judiciare au obligația de a administra atât probele în acuzare, cât și probele în apărare, indiferent de subiectul procesual care le-a propus;

4. în condițiile art. 352 alin. (11) și (12) C.proc.pen. pot fi folosite în procesul penal și probele clasificate.

NU FI TENTAT SĂ CONSIDERI CĂ (...) sfera infracțiunilor pentru care se poate încuviința supravegherea tehnică este aceeași cu cea pentru care se poate dispune autorizarea unei măsuri speciale de cercetare, **deoarece**, în privința determinării generice a infracțiunilor pentru care se poate autoriza obținerea datelor cu privire la tranzacțiile financiare ori a investigatorilor sub acoperire, legea prevede cerința ca pedeapsa prevăzută de lege să fie *închisoarea de 7 ani sau mai mare* (nu de 5 ani sau mai mare ca în cazul supravegherii tehnice), în vreme ce reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale sau obținerea datelor privind situația financiară a unei persoane se poate dispune *pentru orice infracțiune*.

BLACK BOX

1. în doctrină (*U. Eisenberg*, op. cit., p. 65) s-a arătat în mod întemeiat că principiul *in dubio pro reo* nu constituie o regulă de evaluare a probelor care să reglementeze modul de formare a convingerii instanței, ci o regulă decizională care reglementează conduita de urmat în cazul unei dileme decizionale în care s-ar regăsi jurisdicția de judecată după aprecierea probelor, atunci când aceasta nu își poate forma o convingere; prin urmare, nefiind o regulă de apreciere a probelor, orice comparație conceptuală între regula *in dubio pro reo* și standardul probatoriu al acuzației penale pare prin definiție stranie; în acest sens, în literatura de specialitate s-a reținut că în vreme ce standardul probatoriu al acuzației penale s-a cristalizat la sfârșitul secolului al XVIII-lea, regula *in dubio pro reo* exista încă din dreptul roman (*J.H. Langbein*, *The origin of Adversary Criminal Trial*, Oxford University Press, 2003, p. 261-262).

2. în literatura de specialitate (*M. Vaclair*, *Traité général de preuve et de procédure pénales*, 24e éd., Ed. Yvon Blais, Cowansville, 2017, p. 1173-1176) s-a arătat că, spre deosebire de credibilitate, care presupune un demers de evaluare preponderent subiectiv, ce vizează onestitatea persoanei audiate, creditul care poate fi acordat relatărilor sale, precum și veracitatea declarației sale, **fiabilitatea** ține de acuratețea declarației și presupune un demers preponderent obiectiv; astfel, nu este suficient ca organul judiciar să aprecieze că persoana audiată a fost sinceră, ci trebuie să se stabilească și acuratețea factuală a celor relatate, întrucât credibilitatea nu implică în mod automat și fiabilitatea probei; astfel, este posibil ca martorul să fie sincer, însă să fi avut o percepție greșită a împrejurărilor de fapt ce constituie fapte principale sau să nu își mai amintească precis fapte petrecute în urmă cu mai mulți ani. Trebuie acordată atenție *detaaliilor relatării* (contradicții, neconcordanțe, goluri de memorie), *cât și comportamentului non-verbal* (tonul vocii, mișcărilor corpului sau ale feței). În acest sens, în cauza *R. c. White* (www.scs-csc.lexum.com) Curtea Supremă canadiană a precizat că pentru a evalua credibilitatea unui martor trebuie avute în vedere integritatea și inteligența acestuia, puterea de observație și capacitatea de a-și reaminti lucruri din trecut, acuratețea declarației, precum și dacă martor este o persoană onestă, sinceră, evazivă, reticentă. Tot astfel, în cauza *R. c. Gray* (www.canlii.org), Curtea de Apel Alberta a arătat că juriul trebuie să răspundă la următoarele întrebări pentru a determina credibilitatea unui martor, având în vedere comportamentul martorului și modul în care a decurs audierea sa: **a.** a avut martorul motive să mintă și/sau un interes pentru soluționarea cauzei? **b.** a avut martorul oportunitatea de a observa ceea ce a relatat? A avut o memorie bună sau defectuoasă? **c.** A fost mărturia în concordanță cu celelalte probe? **d.** Au fost semnificative sau nesemnificative inconsecvențele din declarația martorului sau dacă au fost rezultatul unei greșeli oneste sau al unei încercări de a induce în eroare organele judiciare?

SUBIECTE RECAPITULATIVE

1. Analizați situațiile de reprezentare legală, convențională și judiciară a inculpatului persoană juridică.
2. Ce efecte produce constatarea în faza de cameră preliminară a nelegalității reprezentării legale a părții civile?
3. Identificați diferențele dintre reglementarea instituției reprezentării în Codul de procedură penală și în cel de procedură civilă.
4. Identificați diferențele dintre succesori și substituții procesuali.
5. Este posibil ca instituția substitutului procesual să fie incidentă și cu privire la persoanele juridice?
6. Un substituit procesual poate deveni pe parcursul procesului penal succesor?
7. Un reprezentant poate dobândi pe parcursul procesului penal calitatea de parte procesuală?
8. Persoanele ale căror bunuri sunt supuse confiscării pot fi reprezentate în procesul penal?

TEME DE ANALIZĂ ȘI DEZBATERE (TAD)

Prin rezoluția din data de 15.09.2018, scrisă pe procesul-verbal de constatare a infracțiunii și de sesizare din oficiu, organele de cercetare penală au dispus începerea urmăririi penale față de X (născut la 17.11.2001) pentru săvârșirea în concurs real a infracțiunilor de furt calificat în formă continuată și ultraj.

X are domiciliu în București, locuiește cu ambii părinți în același imobil și provine dintr-o familie înstărită, fiind proprietarul mai multor spații comerciale (primitive moștenire de la bunici), care însă nu îi produc un venit direct, deoarece banii erau încasați de către părinții săi.

Organele de cercetare penală au reținut ca în perioada martie-mai 2016, la date diferite, X a pătruns prin efracție în cinci apartamente aparținând persoanei vătămate AB (născută la 01.11.1975), de unde a sustras mai multe bunuri de valoare, iar în dimineața zilei de 14.09.2018 a sustras din scara unui bloc o bicicletă Focus (cu structură de carbon) aparținând persoanei vătămate minore Y (născută la 01.11.2004), prin tăierea cablului cu care aceasta era legată de balustradă. A doua zi, după sustragerea bicicletei, X a fost identificat de organele de poliție (ce se aflau în exercitarea atribuțiilor de serviciu, verificând posibile comportamente suspecte) și a avut un conflict cu unul dintre agenți în timp ce era condus către sediul secției de poliție, lovindu-l pe acesta cu pumnul în zona feței.

Procurorul din cadrul parchetului de pe lângă judecătoria a confirmat începerea urmăririi penale prin ordonanța emisă la data de 15.09.2018.

În ziua de 16.09.2018, după audierea lui X, procurorul a dispus continuarea efectuării urmăririi penale față de suspectul X și apoi (fără a mai proceda la o nouă audiere și fără a emite vreo altă dispoziție în cauză) punerea în mișcare a acțiunii penale față de X, considerând că acuzațiile nu sunt complexe și că X și-a exercitat prerogativele dreptului la apărare prin propria persoană.

Pentru persoana vătămată Y, procurorul a înțeles să exercite acțiunea civilă pentru recuperarea prejudiciului creat prin sustragerea bicicletei, opinând astfel că sunt efectuate toate demersurile pentru protecția drepturilor și intereselor legitime ale victimei.

Având în vedere particularitățile cauzei, faptul că persoana vătămată AB audiată în data de 15.09.2018 a declarat că nu înțelege să se constituie parte civilă în cauză, precum și că în declarația de suspect X recunoscuse comiterea faptei, procurorul a apreciat că nu se mai impune audierea lui X în calitate de inculpat (deși acesta era prezent în fața organelor de urmărire penală și dispus să recunoască din nou faptele comise) și nici efectuarea unui referat de evaluare.

Deopotrivă, după punerea în mișcare a acțiunii penale procurorul a considerat că nu se impune luarea vreunei măsuri preventive, fiind necesară doar întocmirea unei anchete sociale.

Prin ordonanța din 24.03.2019 organele de cercetare penală sesizate legal de persoana vătămată au dispus extinderea urmăririi penale și a acțiunii penale și pentru comiterea de către X a infracțiunii de viol în forma de bază constând în aceea că la data de 23.03.2019, prin constrângere, inculpatul a întreținut un raport sexual cu persoana vătămată Z (născută la 23.06.2000). Audiată fiind, Z a arătat că dorește doar tragerea la răspundere penală a lui X, neavând pretenții civile de la acesta, deoarece se simte într-o oarecare măsură vinovată pentru crearea contextului în care s-a comis fapta.

La 25.03.2019 față de inculpat s-a luat măsura arestării preventive în lipsă, pe o durată de 30 de zile de la data încarcerării, în condițiile în care s-a constatat că acesta se sustrage cercetărilor încă de la începutul lunii martie 2019.

Mandatul de arestare preventivă a fost pus în executare la 01.06.2019, când inculpatul X a fost încarcerat de organele de ordine publică, fiind prezentat în fața organelor judiciare cu ocazia dezbaterii propunerii

de prelungire a măsurii preventive. Măsura preventivă a fost prelungită succesiv, cu câte 30 zile, de către judecătorul de drepturi și libertăți din cadrul judecătoriei, prima propunere de prelungire fiind formulată în data de 25.06.2019.

Rechizitoriul întocmit în data de 14.11.2019 a fost confirmat de prim-procurorul parchetului de pe lângă judecătorie la data de 15.11.2019. În actul de sesizare X a fost acuzat de comiterea infracțiunii de furt calificat în formă continuată, ultraj și viol.

La 15.11.2019, după înregistrarea dosarului la instanță, judecătorul de cameră preliminară a constatat că se depășise termenul de 180 zile de când se luase măsura arestării preventive față de inculpat, astfel încât a dispus revocarea acesteia.

În faza de cameră preliminară nu au fost invocate nici din oficiu și nici de către părți sau persoanele vătămate cereri sau excepții relative la efectuarea urmăririi penale, astfel că prin încheierea definitivă din data de 05.12.2019 judecătorul de cameră preliminară a constatat că se poate stabili în mod explicit acuzația penală, motiv pentru care a fixat primul termen de judecată dispunând citarea părților.

La primul termen de judecată din data de 03.01.2020 instanța a luat act de îndeplinirea legală a procedurii de citare, a constatat prezența inculpatului asistat de avocatul său ales, a mamei persoanei vătămate Z, a părții civile Y asistate de avocatul său ales și a persoanei vătămate AB și a dispus ca judecata în primă instanță să se desfășoare în ședință publică, față de plenitudinea aplicării principiului publicității fazei de judecată în condițiile în care la data finalizării fazei de cameră preliminară și începerii fazei de judecată inculpatul X împlinise vârsta de 18 ani.

După ce i-au fost aduse la cunoștință drepturile inculpatul X (prezent personal și asistat de avocatul ales) a recunoscut comiterea infracțiunilor de furt și ultraj pentru care a solicitat ca judecata să se desfășoare potrivit procedurii abreviate. În privința infracțiunii de viol, inculpatul a arătat că persoana vătămată a fost de acord să întrețină raporturi sexuale cu acesta, motiv pentru care s-au și împăcat ulterior, solicitând să se ia act de stingerea conflictului penal.

La primul termen de judecată s-a prezentat mama persoanei vătămate Z, care a arătat că fiica sa este în imposibilitate de a ajunge la judecata cauzei, fiind plecată la studii în străinătate, că s-a împăcat cu inculpatul și că nu are pretenții civile de la acesta.

Persoana vătămată AB, aflând despre proces prin accesarea portalului instanței, s-a prezentat personal și a arătat că nu și-au recuperat prejudiciul, însă că nu se constituie parte civilă în procesul penal, urmând a analiza posibilitatea declanșării ulterioare a unui litigiu civil.

Partea civilă Y s-a prezentat însoțită de avocatul angajat de familia acesteia și a precizat este de acord cu jucata abreviată, însă că își rezervă dreptul de a formula pretenții patrimoniale doar în fața instanței civile, nu și a celei penale, solicitând ca instanța penală să lase nesoluționată acțiunea civilă.

După audierea inculpatului, instanța a admis cererea acestuia de judecată potrivit procedurii abreviate în cazul recunoașterii învinuirii, apreciind că probele administrate în cursul urmăririi penale sunt suficiente pentru judecarea cauzei.

Instanța a întrebat participării prezenți dacă au probe de formulat, luând act că persoana vătămată Y și avocatul acesteia, partea civilă AB, mama persoanei vătămate Z nu solicită administrarea altor probe, în vreme ce inculpatul și avocatul acestuia au solicitat administrarea probei cu declarația a doi martori pentru a dovedi împăcarea cu persoana vătămată Z, indicând adresele acestora pentru a fi citați.

Instanța a respins proba cu martori ca nefondată, atât timp cât inculpatul a solicitat judecata abreviată, ce poate avea loc la același termen la care este încuviințată procedura și nu s-a preocupat de aducerea martorilor pentru a fi ascultați la acest termen.

Constatând că nu se mai solicită administrarea altor probe și nici din oficiu nu este necesar să se pună în discuție extinderea probațiunii, apreciind că au fost administrate toate probele necesare lămuririi cauzei, instanța a acordat cuvântul în dezbateri și a scos cauza în pronunțare.

Prin sentința penală pronunțată, instanța a dispus următoarele:

- a. Disponerea din oficiu a schimbării încadrării juridice și înlăturarea formei continuate a infracțiunii de furt calificat;
- b. Condamnarea inculpatului X pentru comiterea a cinci infracțiuni de furt și a unei infracțiuni de ultraj, toate reținute în concurs real;
- c. Luarea măsurii arestării preventive a inculpatului X, ca urmare a soluției prin care s-a constatat vinovăția penală a inculpatului;
- d. Încetarea procesului penal pentru infracțiunea de viol, ca urmare a împăcării inculpatului cu persoana vătămată Z;
- e. S-a constatat stinsă acțiunea civilă ca urmare a împăcării inculpatului cu persoana vătămată Z;
- f. S-a lăsat nesoluționată acțiunea civilă (prin raportare la persoanele vătămate AB și Y);
- g. Au fost obligați inculpatul și părinții săi la plata cheltuielilor judiciare către stat.

Prin raportare la situația de fapt reținută în cuprinsul TAD-ului, identificați motivat încălcarea normelor prevăzute de Codul de procedură penală de către organele judiciare.

Notă:

Nu este necesară indicarea numărului de articol din cuprinsul Codului de procedură penală pentru reținerea corectitudinii răspunsului în măsura în care nelegalitatea a fost corect identificată.

Nu prezintă importanță dacă nelegalitatea constatată a condus sau nu la sancționarea efectivă cu nulitatea actului procesual/procedural, sau dacă această nulitate a fost invocată ori acoperită, scopul evaluării vizând doar identificarea nelegalităților din actele organelor judiciare.

PLAN DE RĂSPUNS

1. Identificarea situațiilor de fapt care sunt relevante pentru formularea unui răspuns

a. la data comiterii furturilor, inculpatul X era un minor cu vârsta cuprinsă între 14-16 ani; X s-a aflat în stare de minoritate pe parcursul întregii urmăririi penale, inclusiv la data sesizării instanței cu rechizitoriu; starea de minoritate a inculpatului atrăgea, pe de o parte, incidența unor instituții procesuale relative la asistența juridică obligatorie și administrarea unor probe (raport de expertiză psihiatrică obligatorie și referatul de evaluare), iar pe de altă parte obligativitatea desfășurării procesului penal potrivit regulilor speciale ale procedurii referitoare la infractorii minori (citare, nepublicitatea ședinței);

b. inculpatul nu a recunoscut în fața instanței comiterea infracțiunii de viol;

c. persoana vătămată Y a fost minoră pe parcursul întregului proces penal. Această stare atrăgea incidența unor instituții relative la asistența juridică sau la măsurile asiguratorii. Persoana vătămată Y nu a renunțat la pretențiile civile;

d. exercitarea acțiunii civile în procesul penal de către procuror în numele persoanei vătămate minore Y obliga instanța să se pronunțe cu privire la această acțiune, în absența renunțării la pretențiile civile;

e. persoanele vătămate AB și Z nu s-au constituit părți civile în procesul penal;

f. părinții inculpatului minor nu au fost citați și nici introduși în proces ca părți responsabile civilmente;

g. acuzația de ultraj atrăgea obligativitatea efectuării urmăririi penale de către procuror;

h. instanța a fost sesizată cu o infracțiune de furt în formă continuată conținând 6 acțiuni de sustragere de bunuri (cinci comise în dauna lui AB și una în dauna lui Y), o infracțiune de viol și una de ultraj reținute în concurs real;

i. actele emise de organele judiciare în fiecare fază procesuală respectă doar în parte exigențele procedurale; astfel, se remarcă elemente de nelegalitate chiar de la începerea urmăririi penale *in personam*, desfășurarea unei proceduri de confirmare neprevăzute de lege, extinderea urmăririi penale și a acțiunii penale de un organ judiciar incompetent material, confirmarea rechizitoriului într-o cauză în care elementele de nelegalitate erau evidente, stabilirea caracterului definitiv al încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune o soluție *sui generis*, dispoziția nelegală a instanței referitoare la publicitatea ședinței de judecată, încuviințarea procedurii abreviate, deși inculpatul nu a recunoscut toate acuzațiile, respingerea probelor ca nefondate în condițiile în care acestea nu erau permise de lege, judecarea cauzei fără efectuarea referatului de evaluare, nelegalitatea procedurii de citare sau nelegalitățile constatate în sentința referitoare la soluțiile relative la acțiunea penală sau acțiunea civilă;

j. în cazul infracțiunii de viol comise în forma de bază înlăturarea răspunderii penale are loc numai pe calea retragerii plângerii prealabile. Sesizarea organelor de urmărire penală s-a realizat pe calea plângerii prealabile, însă nu există o manifestare de voință de retragere a acesteia;

k. lipsa procedurii de confirmare a măsurii arestării preventive;

l. nerespectarea termenului peremptoriu de formulare a propunerii de prelungire a măsurii preventive;

m. lipsa unei dezbateri cu privire la încadrarea juridică;

n. arestarea inculpatului direct prin sentință.

2. Determinarea instituțiilor de drept procesual incidente

- a. competența organelor de urmărire penală;
- b. începerea urmăririi penale *in rem*, punerea în mișcare a acțiunii penale, extinderea urmăririi penale și a acțiunii penale; acte procesuale și competențe;
- c. obligații ulterioare punerii în mișcare a acțiunii penale;
- d. exercitarea acțiunii civile de către procuror; cazuri în care luarea măsurii asigurătorii este obligatorie;
- e. probe obligatoriu a fi administrate în anumite proceduri cu minori: referatul de evaluare și raportul de expertiză psihiatrică;
- f. asistența juridică obligatorie a inculpatului și părții civile, în caz de minoritate;
- g. arestare preventivă în lipsă; data punerii în executare a mandatului de arestare; modul de calcul al duratei maxime a măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale; procedura remediu, procedura prelungirii măsurii preventive; luarea măsurii arestării preventive în faza de judecată;
- h. măsuri asigurătorii;
- i. citarea;
- j. cheltuielile judiciare către stat;
- k. procedura de cameră preliminară în ipoteza în care nu sunt formulate cereri și excepții; soluțiile pe care le poate pronunța judecătorul de cameră preliminară;
- l. procedura de judecată cu inculpații minori;
- m. procedura abreviată în cazul recunoașterii învinuirii;
- n. schimbarea încadrării juridice;
- o. dispozițiile instanței cu privire la acțiunea penală și cea civilă;
- p. soluțiile instanței cu privire la măsurile preventive.

3. Aplicarea legii situațiilor de fapt identificate și identificarea greșelilor de procedură din cuprinsul TAD-ului

- Se vor enumera încălcarea normelor de procedură enumerate;
- Corectitudinea răspunsului nu implică și indicarea temeiurilor de drept. Trimiterile din modelul de rezolvare propus mai jos la diferite articole din Codul de procedură penală sunt făcute în scopul facilitării identificării normei procedurale și în vederea recapitulării rapide a materiei.

O POSIBILĂ VARIANTĂ DE RĂSPUNS

Observații preliminare:

- a. Răspunsul trebuie să evidențieze înțelegerea clară a faptelor din cuprinsul TAD-ului, precum și a distincțiilor ce trebuie făcute în legătură cu instituțiile procedurale incidente în cauză;
- b. Răspunsul trebuie să se raporteze la situația de fapt descrisă în conținutul TAD-ului, nefiind posibilă adăugarea unor ipoteze sau scenarii factuale suplimentare ori a unor circumstanțe personale;
- c. La elaborarea răspunsului trebuie efectuate toate diligențele pentru a se observa fiecare particularitate factuală menționată în TAD; dacă este luată în considerare aceasta, trebuie explicată prin raportare la dispoziția legală incidentă;

Precizați încă de la începutul analizei obiectul acesteia și fazele procesuale și procedurile în care se constată încălcarea dispozițiilor Codului de procedură penală pentru a evidenția că ați înțeles faptele și ați determinat corect instituțiile incidente în cauză. Procedați la analiza distinctă a nelegalităților prin raportare la fiecare fază procesuală pentru realizarea unei abordări structurate a răspunsului.

Utilizați și evidențiați în TAD-urile mai complexe (cum este cel de față) secțiunile în scopul de a ghida evaluatorul pe parcursul raționamentului. Astfel este reliefat caracterul metodic al analizei.

TAD-ul urmărește determinarea erorilor procedurale în cadrul unui proces penal care a parcurs atât faza de urmărire penală, cât și cea a camerei preliminare și a judecății.

Astfel, **trebuie distins între nelegalitățile constatate în fiecare fază procesuală** ținând cont de faptul că acuzatul a fost minor atât la data comiterii faptei, cât și la momentul sesizării instanței, că una dintre persoanele vătămate era minoră, iar pentru aceasta procurorul a exercitat acțiunea civilă, precum și de particularitățile probatorii din cadrul acestor proceduri.

Erorile procedurale nu determină soluții care să conducă la trimiterea cauzei dintr-o fază procesuală în alta.

1. Faza de urmărire penală

Determinați elementele de nelegalitate ale începerii urmăririi penale.

În cauză, organele de cercetare penală s-au sesizat din oficiu cu privire la o două acțiuni infracționale comise în septembrie 2018 și pentru cinci acțiuni infracționale comise în urmă cu peste doi ani, în perioada martie-mai 2016.

Dintre acțiunile infracționale care au făcut obiectul sesizării, pentru cea de ultraj Codul de procedură penală [art. 56 alin. (3) lit. b)] prevede obligativitatea efectuării urmăririi penale de către procuror.

Cum investigația a fost declanșată pentru toate acțiunile infracționale care au făcut obiectul sesizării, reținându-se că existența concursului de infracțiuni constituie o situație de reunire facultativă a cauzelor în considerarea unicității făptuitorului [art. 43 alin. (2) lit. a) C.proc.pen.], iar infracțiunea continuată este o formă de unitate legală de infracțiune (ce are drept condiție unitatea de subiect activ) care constituie o ipoteză obligatorie de reunire a cauzelor [art. 43 alin. (2) lit. a) C.proc.pen.], **începerea de urmărire penală trebuie dispusă în mod obligatoriu de procuror prin ordonanță și numai *in rem*.**

Asigurați-vă că răspunsul vizează situația factuală cuprinsă în TAD.

Față de situația de fapt descrisă în conținutul TAD-ului **este nelegală începerea urmăririi penale:**

- a. prin rezoluție, iar nu prin ordonanță;
- b. de către organele de cercetare penală, iar nu de procuror;
- c. *in personam* („față de X”), iar nu *in rem*;
- d. prin reținerea încă de la debutul investigației și în considerarea actului de sesizare care nu are natura unui mijloc de probă a unității legale de infracțiune (continuată) și a pluralității de infracțiuni (concurs) care implică comiterea mai multor acțiuni infracționale de aceeași persoană, deși investigația trebuia efectuată doar cu privire la fapte, până la momentul trecerii în etapa *in personam* a urmăririi penale.

Stabiliți care sunt condițiile pentru confirmarea unui act procesual și dacă o astfel de procedură este prevăzută de lege pentru începerea urmăririi penale.

Nelegalitatea evidentă nu putea fi acoperită pe calea confirmării, această instituție implicând existența unei proceduri reglementate de confirmare și a unui act procesual legal întocmit.

Or, dispozițiile procedurale prevăd **procedura confirmării numai în privința continuării efectuării urmăririi penale față de suspect** dispuse de organele de cercetare penală, nu și cu privire la începerea urmăririi penale [art. 309 C.proc.pen.].

Având în vedere că organele de cercetare penală nu aveau competența materială de a dispune începerea urmăririi penale pentru infracțiunea de ultraj, încălcarea acestor norme imperative de competență atrăgând incidența sancțiunii nulității absolute, procurorul, verificând legalitatea începerii urmăririi penale, **trebuia să dispună infirmarea** acesteia în temeiul art. 304 C.proc.pen.